Downloaded from https:// www.studiestoday.com

1 मम अङ्गानि

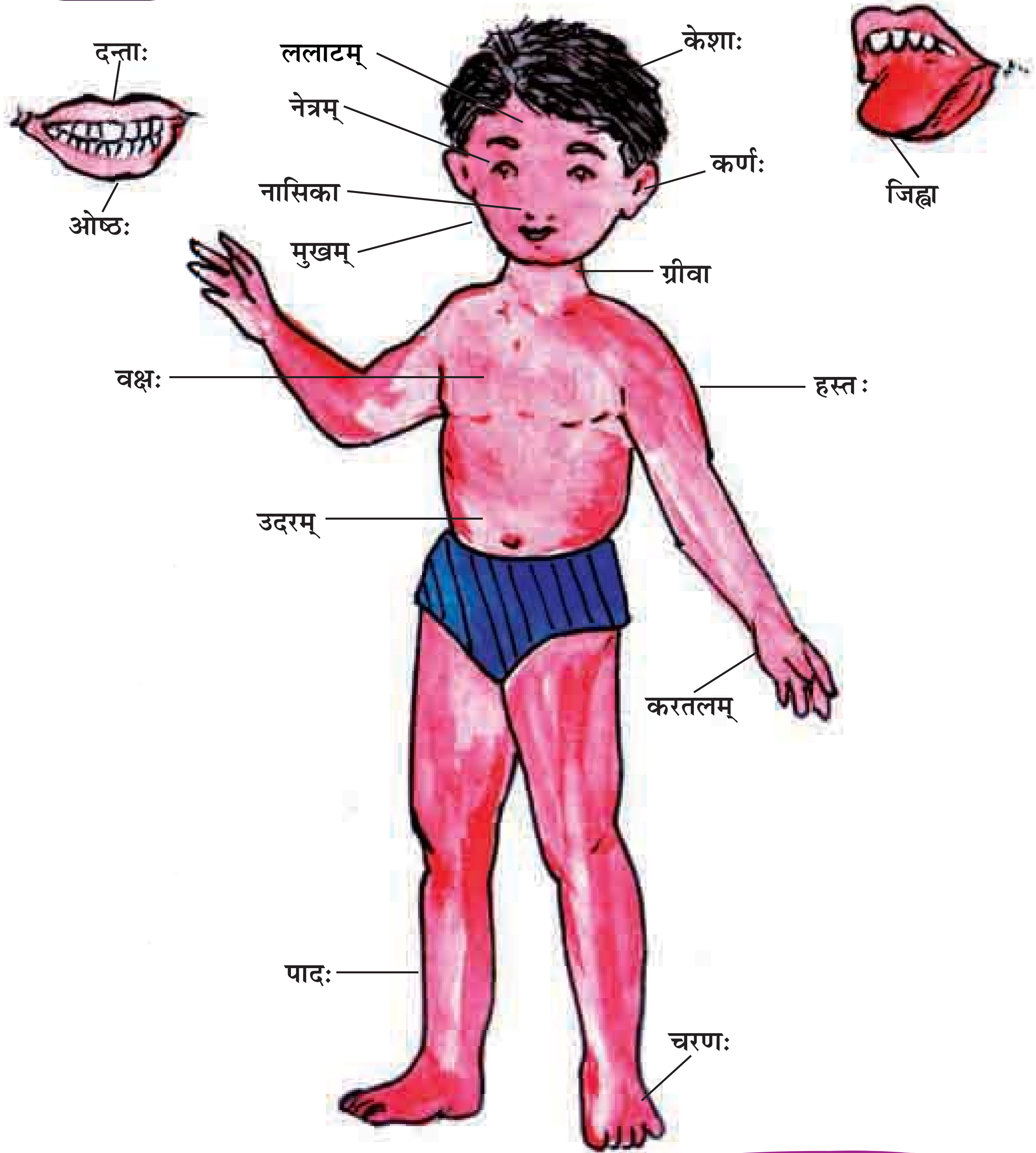

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

स्वाध्यायः

1. નીચેનાં ચિત્રોની સામે સંસ્કૃતમાં શબ્દો લખો :

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

2. અહીં વિવિધ અંગોનાં નામ આપ્યાં છે. તેને નીચે આપેલા ત્રણ વિભાગોમાં વર્ગીકરણ કરો અને શુદ્ધ ઉચ્ચારણ સાથે બોલો :

અંગોનાં નામ : दन्ताः, ओष्ठ, करः, नेत्रम्, वक्षः, मुखम्, उदरम्, नासिका, चरणः, जिह्वा

મસ્તકનાં અંગો	ધડનાં અંગો	હાથ-પગનાં અંગો

પ્રવૃત્તિ :

- મનુષ્યનાં અંગોની પઝલ તૈયાર મળે છે. તે અંગો પર સંસ્કૃતમાં નામ લખી તેને જોડવાની પ્રવૃત્તિ કરો.
- પક્ષી-પ્રાણીનાં અંગોનો પરિચય ચિત્રો કે મોડેલ દ્વારા કરો.
- **રમત :** બધા વિદ્યાર્થીઓ બંને હાથ સામેની બાજુએ ગોળ ગોળ ફેરવશે. શિક્ષક પણ તેની સાથે હાથ ફેરવશે અને મુખેથી ક...ર...ર... અવાજ કરશે. ત્યાર બાદ શિક્ષક કોઈક અંગનું નામ બોલશે અને તેના પર બંને હાથ મૂકશે. શિક્ષક જણાવશે ''તમારે સૌએ મારી સામે જોવાનું છે. હું કહું તેમ કરવાનું છે પણ હું કરું તેમ નહિ.''

આમ કહી શિક્ષક ક... ર.... ર... मुखम् ક... ર... ર... उदरम् વગેરે બોલશે અને ત્યાં બંને હાથ મૂકશે. શરૂઆતમાં જે નામ બોલશે ત્યાં હાથ મૂકશે. પછી તે બોલશે मुखम् પણ હાથ મૂકશે उदरम् પર. આથી જોવામાં તલ્લીન થઈ ગયેલા વિદ્યાર્થીઓ ભૂલ કરશે. ભૂલ કરનારને સ્પર્ધામાંથી દૂર કરતા રહેવાના. અંતે જે જીતે તે 'ભારતમાતાકી જય' બોલાવશે. શિક્ષકના સ્થાને કોઈ બાળક નેતા બની રમત રમાડે.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

2 दक्षिणपादम्

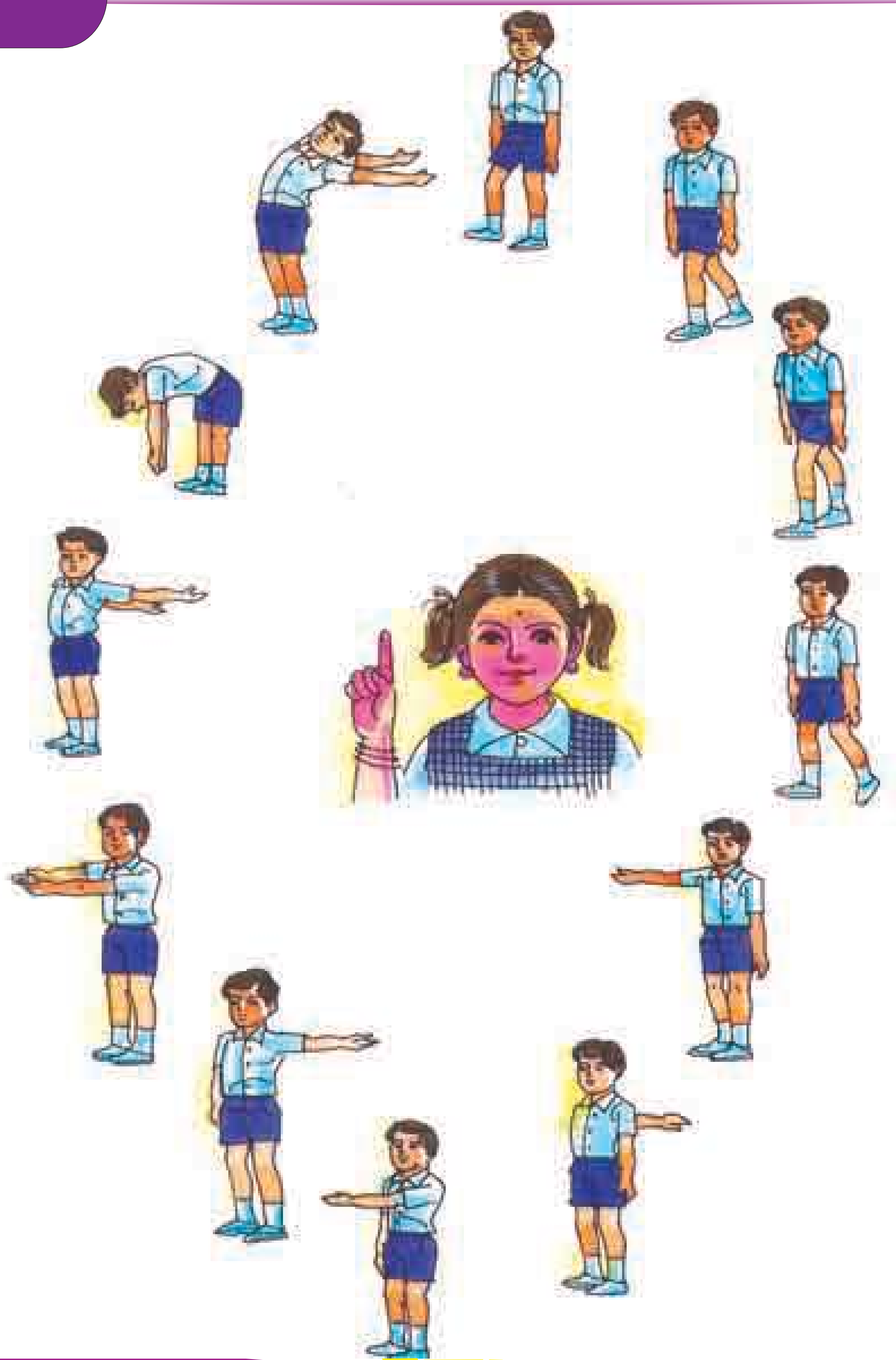

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

दक्षिणपादं पुरस्कुरु। दक्षिणपादं कुरु पृष्ठम्।

मन्दं मन्दं भ्रामय तम् । गोलाकारं स्वयं भ्रम ॥ १ ॥

वामं पादं पुरस्कुरु। वामं पादं कुरु पृष्ठम्।

मन्दं मन्दं भ्रामय तम्। गोलाकारं स्वयं भ्रम ॥ २ ॥

दक्षिणहस्तं पुरस्कुरु। दक्षिणहस्तं कुरु पृष्ठम्।

मन्दं मन्दं भ्रामय तम्। गोलाकारं स्वयं भ्रम ॥ ३ ॥

वामं हस्तं पुरस्कुरु। वामं हस्तं कुरु पृष्ठम्।

मन्दं मन्दं भ्रामय तम्। गोलाकारं स्वयं भ्रम ॥ ४ ॥

हस्त द्वयं पुरस्कुरु। हस्तद्वयं कुरु पृष्ठम्।

मन्दं मन्दं भ्रामय तम्। गोलाकारं स्वयं भ्रम ॥ ५ ॥

सर्वांगं हि पुरस्कुरु। सर्वांगं हि कुरु पृष्ठम्।

मन्दं मन्दं भ्रामय तम्। गोलाकारं स्वयं भ्रम ॥ ६ ॥

सर्वे मिलित्वा खेलामः। सर्वे मिलित्वा गायामः।

सर्वे मिलित्वा खादामः। सर्वे मिलित्वा नृत्यामः ॥ ७ ॥

टिप्पणी

दक्षिणपादम् જમણો પગ **पुरः** આગળ **पृष्ठम्** પાછળ **कुरु** કરો **मन्दम्** ધીમે **भ्रामय** ફેરવો **वामम्** ડાબો **हस्तम्** હાથ **सर्वांग** બધાં જ અંગ, **खेलामः** રમીએ, **मिलित्वा** મળીને, **खादामः** ખાઈએ.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

स्वाध्यायः

1. નીચે આપેલા શબ્દોનું મોટેથી શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કરો :

पुरस्कुरु, कुरु पृष्ठम्, भ्रामय तम्, नृत्यामः, खादामः, सर्वांगम्।

2. નીચે આપેલા શબ્દો અભિનય સાથે બોલો :

पुरः, गायामः, पृष्ठम्, नृत्यामः, खेलामः, गोलाकारम्, खादामः, वामपादम्, दक्षिणहस्तम्।

3. નીચે આપેલા શબ્દો સુંદર અક્ષરે જોડણીશુદ્ધિ સાથે લખો :

दक्षिणपादम् ____________	भ्रामय तम् ____________	पृष्ठम् ____________
गोलाकारम् ____________	पुरस्कुरु ____________	मिलित्वा ____________

4. નીચેના શબ્દો વાંચો અને લખો :

दक्षिण × वाम ____________

मन्दम् × शीघ्रम् ____________

पुरः × पृष्ठम् ____________

5. નીચેના શબ્દો વાંચો અને લખો :

मन्दं मन्दम् ____________

शीघ्रं शीघ्रम् ____________

शनैः शनैः ____________

घृष्टं घृष्टम् ____________

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

6. ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે શબ્દો બનાવીને બોલો અને લખો :

ઉદાહરણ : खेल् – खेलाम:

खाद् – ____________

नृत् (नृत्य) – ____________

पठ् – ____________

लिख् – ____________

पा(पिब्) – ____________

चल् – ____________

भ्रम् – ____________

પ્રવૃત્તિ :

- આ ગીત જેવું બીજું એક અભિનય ગીત પુસ્તકાલયમાં જઈને શોધો.
- આ ગીતનું અભિનય સાથે વારંવાર ગાન કરો.
- તમારા શેરીમિત્રો સાથે તમે રમતા હો તે રમતોની યાદી બનાવો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

3 करोमि

मम नाम किशोरः ।
अहं पाठशालां गच्छामि।
तत्र अहम् अभ्यासं करोमि।

मम नाम खुशबू।
अहं पुस्तकालयं गच्छामि।
तत्र अहं पुस्तकं पठामि।

मम नाम राजेशः।
अहं क्रीडाङ्गणं गच्छामि।
तत्र अहं क्रीडामि।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

मम नाम महर्षिः।
अहं मातुलगृहं गच्छामि।
तत्र अहं मातामहं नमामि।

मम नाम रमा।
अहं प्रार्थनामन्दिरं गच्छामि।
तत्र अहं प्रार्थनागीतं गायामि।

मम नाम प्रवीणः।
अहं जलाशयं गच्छामि।
तत्र अहं तरामि।

मम नाम पूनम।
अहं भोजनालयं गच्छामि।
तत्र अहं खादामि।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

मम नाम कौशलः।
अहं मित्रं स्मरामि।
अहं पत्रं लिखामि।

मम नाम पूजा।
अहं चित्रशालां गच्छामि।
तत्र अहं चित्रं पश्यामि।

मम नाम रूपल।
अहं नृत्यशालां गच्छामि।
तत्र अहं नृत्यामि।

टिप्पणी

अहं હું **गच्छामि** જાઉં છું. **करोमि** કરું છું. **पठामि** વાંચું છું. **क्रीडामि** રમું છું. **क्रीडाङ्गणम्** રમતનું મેદાન. **नमामि** નમું છું. **गायामि** ગાઉં છું. **तरामि** તરું છું. **खादामि** ખાઉં છું. **लिखामि** લખું છું. **स्मरामि** યાદ કરું છું. **पश्यामि** જોઉં છું. **मातुलगृहम्** મામાનું ઘર **मातामह** માતાના પિતા, નાના

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

स्वाध्यायः

1. નીચે કૌંસમાં આપેલાં ક્રિયાપદોનાં યોગ્ય રૂપો વડે ખાલી જગ્યા પૂરી વાક્ય બનાવો :

ઉદાહરણ : अहं पठामि। (पठ्)

(1) अहं __________ (गच्छ्)

(2) अहं __________ (लिख्)

(3) अहं __________ (खाद्)

(4) अहं __________ (नम्)

(5) अहं __________ (क्रीड्)

(6) अहं __________ (तृ-तर्)

(7) अहं __________ (नृत्-नृत्य)

2. વિચારીને લખો :

ઉદાહરણ : सुरेशः पठति। अहं पठामि।

(1) चेतना नमति। अहं __________ ।

(2) मोहनः क्रीडति। अहं __________ ।

(3) आयुषी गायति। अहं __________ ।

(4) गौतमः तरति। अहं __________ ।

(5) रूपलः खादति। अहं __________ ।

(6) ध्रुमिता पश्यति। अहं __________ ।

(7) उषा लिखति। अहं __________ ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

3. નીચેનાં વાક્યોમાં રેખાંકિત શબ્દોના સ્થાને કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી બે-બે વાક્યો લખો :

ઉદાહરણ : : अहं जलं पिबामि। (दुग्धम्) अहं दुग्धं पिबामि।

(1) अहं <u>पुस्तकं</u> पठामि। (पत्रम्, वर्तमानपत्रम्)

(2) अहं <u>चित्रं</u> पश्यामि। (विमानम्, दूरदर्शनम्)

(3) अहम् <u>अभ्यासं</u> करोमि। (सेवाम्, स्नानम्)

(4) अहं <u>भोजनं</u> खादामि। (रोटिकाम्, मोदकम्)

(5) अहं <u>देवं</u> नमामि। (मातरम्, पितरम्)

(6) अहं <u>मन्दिरं</u> गच्छामि।। (नगरम्, ग्रामम्)

(7) अहं <u>मित्रं</u> स्मरामि। (ईश्वरम्, गुरुम्)

(8) अहं <u>पत्रं</u> लिखामि। (कथाम्, गीतम्)

4. નીચે આપેલા પ્રશ્નો વાંચી તેની સામેના ખાનામાં જવાબ લખો :

ઉદાહરણ : भवान् कुत्र गच्छति ?	**अहं मन्दिरं गच्छामि**
(1) भवान् किं पश्यति ?	
(2) भवान् किं लिखति ?	
(3) भवान् किं खादति ?	
(4) भवान् किं गायति ?	
(5) भवान् किं करोति ?	

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

4 प्रहेलिकाः

मम कण्ठः नीलः।
वर्षाकाले अहं नृत्यामि।
मम पुच्छम् अतीव सुन्दरम्।
अहं कः ?

अहं छायां ददामि।
अहं फलं ददामि।
अहं पुष्पम् अपि ददामि।
अहं कः ?

अहं हिमालये वसामि।
अहं गङ्गां धारयामि।
मम नेत्रत्रयम् अस्ति।
अहं कः ?

मम उत्तरे हिमालयः।
मम दक्षिणे सागरः।
मम ध्वजः त्रिवर्णः।
अहं का ?

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

अहं पुस्तकालये वसामि।
अहं ज्ञानं ददामि।
अहं लोकमित्रम् अस्मि।
अहं किम् ?

टिप्पणी

पुच्छम् પીંછું **वसामि** રહું છું, **धारयामि** ધારણ કરું છું **नेत्रत्रयम्** ત્રણ નેત્રો **लोकमित्रम्** લોકોનો મિત્ર **कः** કોણ **ददामि** આપું છું **अस्मि** છું.

स्वाध्यायः

1. આ પ્રકારની બીજી પ્રહેલિકાઓ જાતે બનાવો.
2. વિદ્યાર્થી સ્વપરિચયને લગતી પ્રહેલિકા બનાવે.
3. अहं <u>छायां</u> ददामि। (રેખાંકિત શબ્દના સ્થાને फलम्, पर्णम्, रसम् જેવા બીજા શબ્દો મૂકી બીજાં પાંચ વાક્યો લખો.)
4. अहं <u>वने</u> वसामि। (રેખાંકિત શબ્દના સ્થાને गृहे, मन्दिरे, जले, आकाशे જેવા બીજા શબ્દો મૂકી બીજાં પાંચ વાક્યો લખો.)

प्रवृत्ति :

- તમારી આસપાસ જોવા મળતાં વૃક્ષોનાં નામ લખો.
- 'વૃક્ષોનું મહત્ત્વ' એ વિષય પર જૂથચર્ચા કરો.
- પુસ્તકાલયમાંથી સુભાષિતનાં પુસ્તકો મેળવી તેમાંથી પ્રહેલિકાઓ શોધી નોંધપોથીમાં લખો.
- પ્રહેલિકા (ઉખાણાં)ની જાતે રચના કરી તમારા શિક્ષકને બતાવો.શિક્ષક પસંદ કરે તે ઉખાણાં પ્રાર્થનાસભામાં રજૂ કરો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

5 मम विद्यालयः

राजीवः : पश्य, अनिल! एषः मम विद्यालयः।

मम विद्यालयः सुन्दरः अस्ति।

अनिलः : सत्यम्। विद्यालयः विशालः अपि अस्ति।

राजीवः : अहं प्रतिदिनं विद्यालयम् आगच्छामि।

अनिलः : विद्यालयस्य आरम्भः कदा भवति ?

राजीवः : मम विद्यालयस्य आरम्भः एकादशवादने भवति।

आरम्भे अहं प्रार्थनाखण्डं गच्छामि। तत्र अहं प्रार्थनां करोमि।

अनिलः : भवतः वर्गखण्डः कुत्र अस्ति ?

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

राजीवः : मम वर्गखण्डः प्रार्थनाखण्डस्य समीपे एव अस्ति।

अनिलः : भवतः वर्गशिक्षकः कः अस्ति ?

राजीवः : हर्षामहोदया मम वर्गशिक्षिका अस्ति। सा संस्कृतं पाठयति।

अनिलः : भवतः विद्यालये पुस्तकालयः अस्ति वा ?

राजीवः : आम्। अहं पुस्तकालये पुस्तकं पठामि। मम विद्यालये विशालं क्रीडाङ्गणम् अपि अस्ति। विरामसमये अहं तत्र खेलामि।

अनिलः : अहो! भवतः विद्यालये रमणीयम् उद्यानम् अपि अस्ति।

राजीवः : न केवलम् उद्यानम्। उद्याने औषधबागः अपि अस्ति।

अनिलः : भवतः रोपितः वृक्षः अपि अस्ति वा ?

राजीवः : आम्। पश्य एषः वृक्षः मया रोपितः अस्ति।

अनिलः : उत्तमम्। तर्हि भवान् गृहं कदा गच्छति?

राजीवः : अहं सायं पञ्चवादने गृहं गच्छामि।

अनिलः : भवतः विद्यालयः ननु सुन्दरः अस्ति।

टिप्पणी

पश्य જો **एषः** આ **अस्ति** છે **आरम्भः** શરૂઆત **आगच्छामि** આવું છું **कदा** ક્યારે **मम** મારું **गच्छामि** જાઉં છું. **कुत्र** ક્યાં **क्रीडाङ्गणम्** રમતનું મેદાન **एव** જ **ननु** ખરેખર **अहो** અરે, (આશ્ચર્ય દર્શાવવા) **भवति** થાય છે **तर्हि** તો (તો પછી) **रोपितः** વાવેલું, રોપેલું **पाठयति** ભણાવે છે

स्वाध्यायः

1. નીચેના શબ્દોનું મોટેથી શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કરો :

विद्यालयः, प्रतिदिनम्, आगच्छामि, आरम्भः, प्रार्थनाखण्डः, वर्गखण्डः, क्रीडाङ्गणम्, उद्यानम्, उत्तमम्।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

2. એકમના આધારે, નીચે આપેલાં વાક્યો સુધારીને ફરીથી લખો :

(1) अनिलस्य विद्यालयः सुन्दरम् अस्ति। ______

(2) विद्यालये क्रीडाङ्गणः अस्ति। ______

(3) राजीवः पुस्तकालये क्रीडति। ______

(4) क्रीडाङ्गणे राजीवः पठति। ______

(5) राजीवः नववादने विद्यालयं गच्छति। ______

3. નીચેનાં વાક્યોનો સંસ્કૃતમાં અનુવાદ કરો :

(1) આ મારી શાળા છે. ______

(2) મારી શાળા સુંદર છે. ______

(3) શાળા અગિયાર વાગે શરૂ થાય છે. ______

(4) શાળામાં પુસ્તકાલય છે. ______

(5) હું રિસેશમાં મેદાનમાં રમું છું. ______

4. કૌંસમાં આપેલા શબ્દોમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

(1) राजीवः ______ वादने गृहं गच्छति (एकादश, पञ्च)

(2) मम विद्यालयः ______ अस्ति। (सुन्दरः, लघुः)

(3) अहं प्रतिदिनं ______ गच्छामि। (विमानयानम्, विद्यालयम्)

(4) राजीवः ______ पुस्तकं पठति। (क्रीडाङ्गणे, पुस्तकालये)

પ્રવૃત્તિ :

- તમારી શાળાનું રેખાચિત્ર બનાવી તેના વિશે સંસ્કૃતમાં પાંચથી છ વાક્યો લખો.
- તમારા ગામ/શહેરનો નકશો બનાવો.
- બગીચો કે સારી વાડીની મુલાકાત લઈ ઔષધીય વૃક્ષોની માહિતી મેળવો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

પ્રવૃત્તિ :

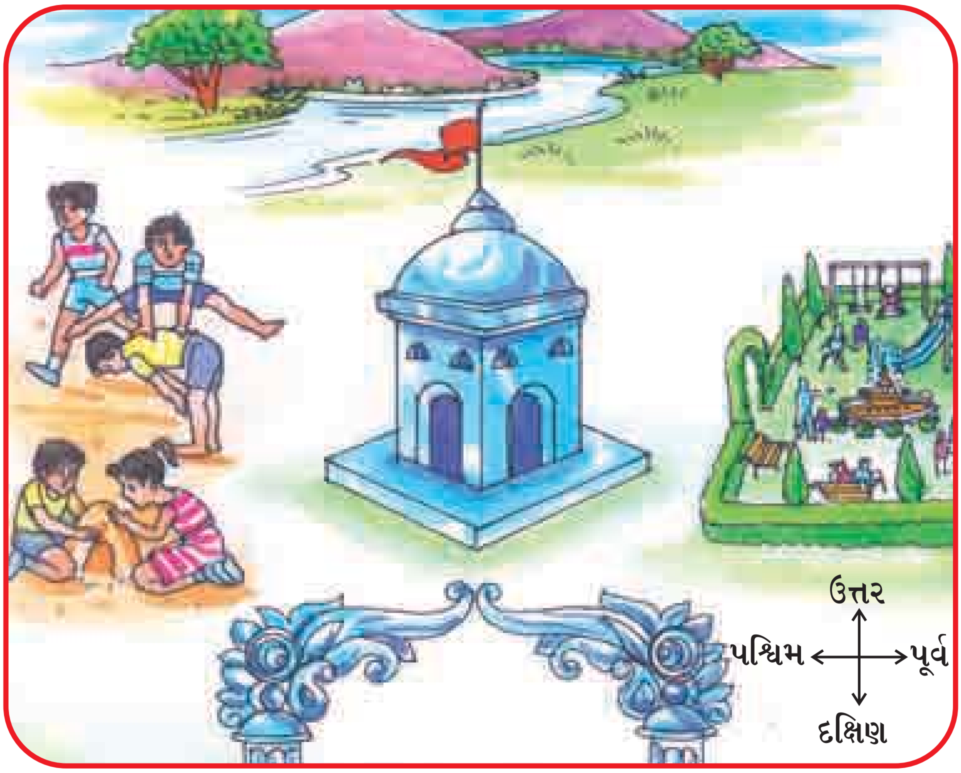

- ઉપરનું ચિત્ર જોઈને નીચેની ખાલી જગ્યા પૂરો :

(1) मन्दिरस्य उत्तरे ________________ अस्ति।

(2) मन्दिरस्य पश्चिमे ________________ अस्ति।

(3) मन्दिरस्य पूर्वे ________________ अस्ति।

(4) मन्दिरस्य दक्षिणे ________________ अस्ति।

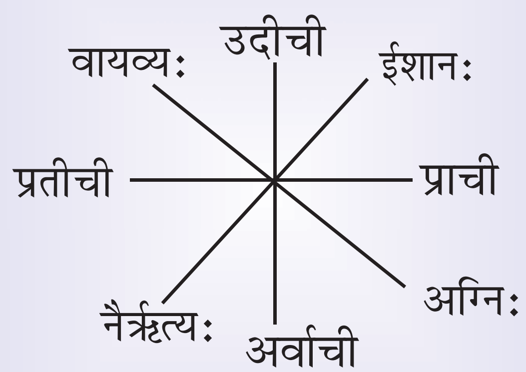

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

6 भवतु भारतम्

भारतं भारतं भवतु भारतम्।
शक्तिसम्भृतं युक्तिसम्भृतम्।
शक्तियुक्तिसम्भृतं भवतु भारतम्॥

शस्त्रधारकं शास्त्रधारकम्।
शस्त्रशास्त्रधारकं भवतु भारतम्॥

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

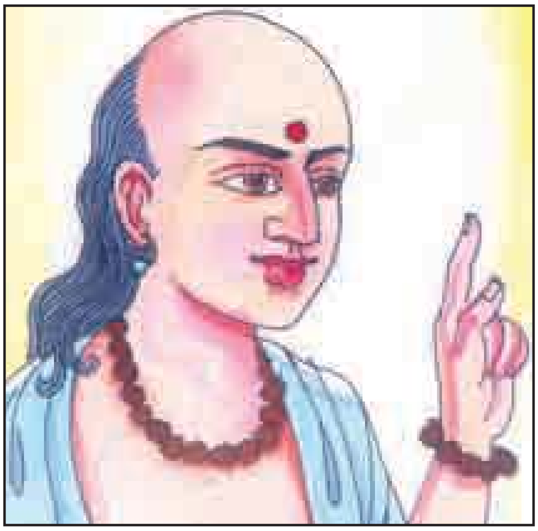

रीतिसंस्कृतं नीतिसंस्कृतम्।
रीतिनीतिसंस्कृतं भवतु भारतम्॥

कर्मनैष्ठिकं धर्मनैष्ठिकम्।
कर्मधर्मनैष्ठिकं भवतु भारतम्॥

भक्तिसाधकं मुक्तिसाधकम्।
भक्तिमुक्तिसाधकं भवतु भारतम्।
भारतं भारतं भवतु भारतम्॥

टिप्पणी

भवतु थाओ **शक्तिसम्भृतम्** शक्तिथी भरपूर **युक्तिसम्भृतम्** बुद्धि तथा कौशल्योथी भरपूर **साधकम्** सिद्धकरनारो, **कमनैष्ठिकम्** कर्ममां निष्ठावाळुं

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

स्वाध्यायः

1. નીચેના શબ્દોનું મોટેથી શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કરો :

शक्तिसम्भृतम्, युक्तिसम्भृतम्, कर्मनैष्ठिकम्, शस्त्रधारकम्, शास्त्रधारकम्।

2. નીચેની ખાલી જગ્યા પૂરો :

(1) कर्मनैष्ठिकं ________ नैष्ठिकम्।

(2) भारतं भारतं ________ भारतम्।

(3) शस्त्रधारकं ________ धारकम्।

(4) रीतिसंस्कृतं ________ संस्कृतम्।

(5) भक्तिसाधकं ________ साधकम्।

3. નીચેની કાવ્યપંક્તિઓને સુવાચ્ય અક્ષરે લખો :

(1) शस्त्रधारकं शास्त्रधारकम्। ________________ ।

शस्त्रशास्त्रधारकं भवतु भारतम्॥ ________________ ॥

(2) शक्तिसम्भृतं युक्तिसम्भृतम्। ________________ ।

शक्तियुक्तिसम्भृतं भवतु भारतम्॥ ________________ ॥

4. કાવ્યમાંથી શબ્દો શોધી ઉદાહરણ પ્રમાણેની શબ્દોની જોડી બનાવો :

ઉદાહરણ : (1) शक्ति – युक्ति

(2) ________ – ________

(3) ________ – ________

(4) ________ – ________

(5) ________ – ________

પ્રવૃત્તિ :

- બાલભારતી પુસ્તક શ્રેણીનાં-પુસ્તકો મેળવી વિવિધ જીવનચરિત્રોનો અભ્યાસ કરો.
- દેશભક્તિનાં ગીતોનો સંગ્રહ કરી હસ્તલિખિત અંક તૈયાર કરો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

प्रवृत्ति :

- ટપકાં જોડી ભારતનો નકશો પૂર્ણ કરો.

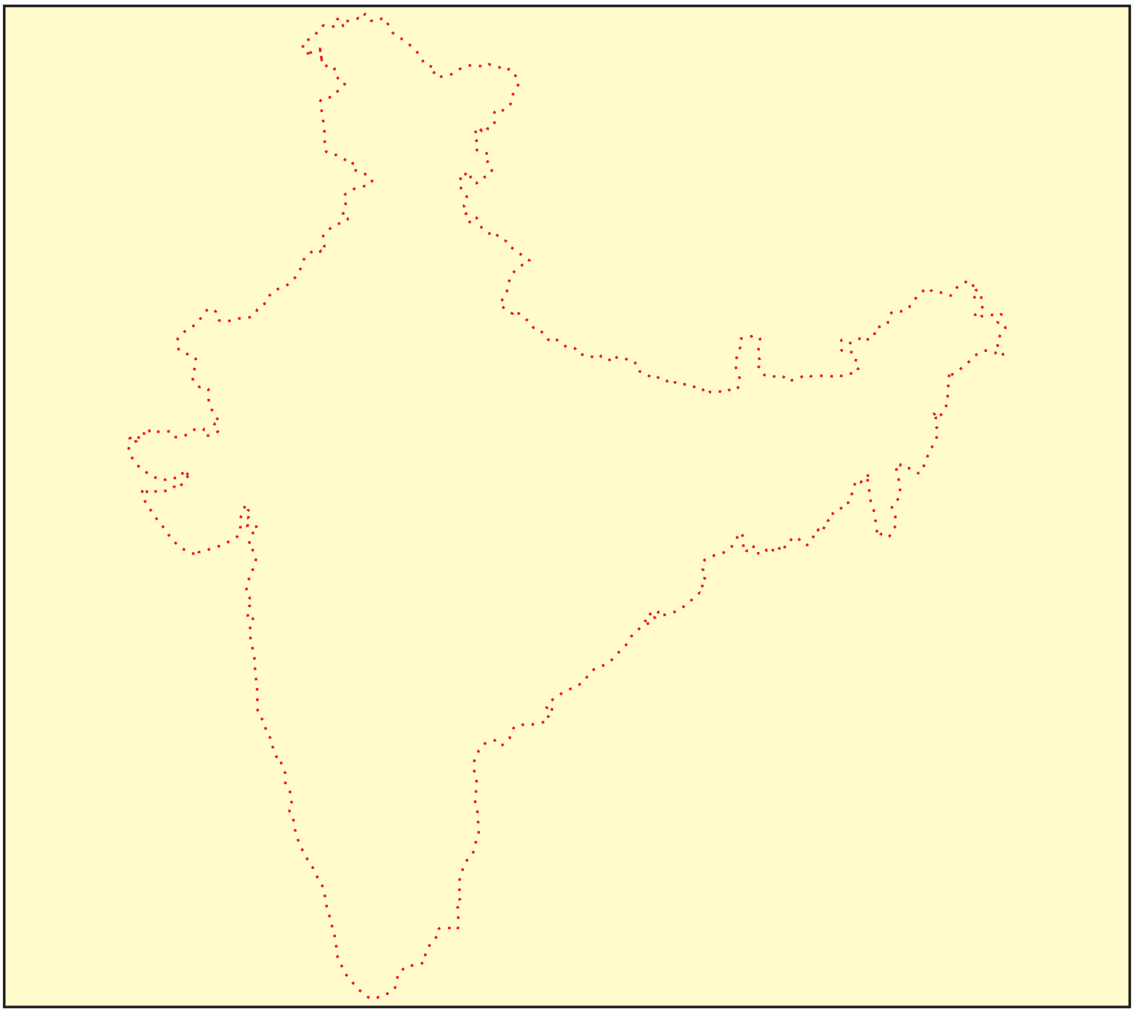

ज्ञातव्यम्

घटः	ઘડો	**पेषणी**	ઘંટી	**सूत्रम्**	દોરો
गर्गरः	ગાગર	**रज्जुः**	દોરડું	**मञ्जूषा**	તિજોરી
तप्तिका	તવી	**शरावः**	કોડિયું	**चषकः**	પ્યાલો

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

7 सुभाषितानि

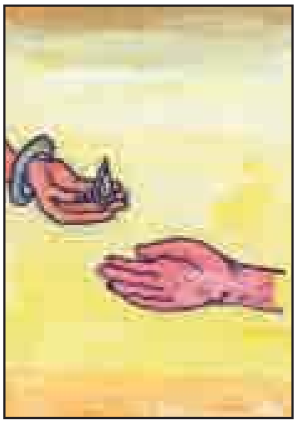

हस्तस्य भूषणं दानं
सत्यं कण्ठस्य भूषणम् ।
श्रोत्रस्य भूषणं शास्त्रं
भूषणैः किं प्रयोजनम् ॥१॥

काकः कृष्णः पिकः कृष्णः को भेद काकपिकयोः।
वसन्तसमये प्राप्ते काकः काकः पिकः पिकः ॥२॥

यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचास्तथा क्रिया।
चित्ते वाण्यां क्रियायां च साधूनामेकरूपता ॥३ ॥

सर्वतीर्थमयी माता सर्वदेवमयः पिता।
मातरं पितरं तस्मात् सर्वयत्नेन पूजयेत् ॥४॥

सुखार्थी त्यजेत् विद्यां विद्यार्थी त्यजेत् सुखम्।
सुखार्थीनः कुतो विद्या कुतो विद्यार्थिनः सुखम् ॥५ ॥

टिप्पणी

हस्तस्य હાથનું **भूषणम्** આભૂષણ **कण्ठस्य** કંઠનું **श्रोत्रस्य** કાનનું **प्रयोजनम्** હેતુ **पिकः** કોયલ **भेदः** તફાવત **यथा** જેવો **वाचः** વાણી, **त्यजेत्** છોડવું, **कुतः** ક્યાંથી

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

स्वाध्यायः

1. નીચેના શબ્દોનું મોટેથી શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કરો :

कण्ठस्य, श्रोत्रस्य, भूषणैः, प्रयोजनम्, साधूनामेकरूपता।

2. નીચે આપેલા શબ્દો સુંદર અક્ષરે ફરીથી લખો :

(1) भूषणम् ____________

(2) कृष्णः ____________

(3) सुखार्थिनः ____________

(4) सर्वतीर्थमयी ____________

(5) क्रियायाम् ____________

3. નીચે આપેલાં જોડકાં પાઠના આધારે યોગ્ય રીતે જોડો :

(1) हस्तस्य भूषणम्	☐	(1) कृष्णः
(2) काकः	☐	(2) वाचः
(3) यथा चित्तं तथा	☐	(3) दानम्
(4) श्रोत्रस्य भूषणम्	☐	(4) विद्याम्
(5) सुखार्थी त्यजेत्	☐	(5) कङ्कणम्
		(6) शास्त्रम्

4. નીચે આપેલ વિધાનો સામે પાઠના આધારે આપેલ ખાનામાં (✓) અથવા (✗)ની નિશાની કરો :

(1) माला कण्ठस्य भूषणम्। ☐

(2) बकः कृष्णः हंसः कृष्णः। ☐

(3) विद्यार्थी त्यजेत् सुखम्। ☐

(4) सर्वतीर्थमयी माता। ☐

(5) यथा चितं तथा वाचः। ☐

5. સુભાષિતોનું શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે પઠન અને ગાન કરો.

6. તમારા શિક્ષક બોલે તે પદો સાંભળીને શુદ્ધ અને સુંદર અક્ષરે લખો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

7. ઉદાહરણમાં દર્શાવ્યા મુજબ પદો બનાવો, બોલો અને લખો :

ઉદાહરણ : हस्त: – हस्तस्य

(1) कण्ठ: – ____________

(2) श्रोत्रम् – ____________

(3) पाद: – ____________

(4) मुखम् – ____________

(5) नेत्रम् – ____________

8. કૌંસમાં આપેલ શબ્દોમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

(1) विद्यार्थी ____________ त्यजेत्। (सुखम्, कष्टम्)

(2) सुखार्थी ____________ त्यजेत्। (धनम्, पुस्तकम्)

(3) क्रियाशील: ____________ त्यजेत्। (निद्राम्, कार्यम्)

(4) सज्जन: ____________ त्यजेत्। (क्रोधम्, दयाम्)

(5) मित्रं ____________ त्यजेत्। (घृणाम्, स्नेहम्)

9. નીચે આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી ઉદાહરણમાં દર્શાવ્યા મુજબ વાક્યો બનાવો અને લખો :

(अन्नम्, मन:, बीजम्, फलम्, राजा, प्रजा)

ઉદાહરણ : यथा चित्तं तथा वाच:।

(1) यथा ________ तथा ________।

(2) यथा ________ तथा ________।

(3) यथा ________ तथा ________।

સ્થાનિક સામગ્રી

- પાઠમાં આપેલા સુભાષિતોના અર્થ સાથે બંધબેસતી કહેવતો, રૂઢિપ્રયોગો કે સુભાષિતો તમારા વિસ્તારમાં બોલાતાં હોય તે એકત્રિત કરો અને લખો. જેમ કે...

  સત્ય પરથી - સાચને આંચ નહિ.

  આચાર પરથી - आचार: प्रथमो धर्म:।
- પુસ્તકાલયમાં જઈને ‘રત્નમાલા ભાગ 1થી 3’ કે સુભાષિતને લગતાં અન્ય પુસ્તકોમાંથી પાંચ સુભાષિત શોધીને લખો.
- તમને ગમતા કોઈ એક પક્ષીનું ચિત્ર દોરો અને રંગ પૂરો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

8 जन्मदिनोत्सवः

धारायाः जन्मदिनम् अस्ति। सा नूतनवस्त्रं धारयति। माता धारायै मिष्टान्नं ददाति। सा मिष्टान्नं विद्यालये आनयति।

सुजलाभगिनी धारायाः शिक्षिका अस्ति। सा धारां पृच्छति, अद्य किं विशेषः ? धारा वदति, 'अद्य मम जन्मदिनम् अस्ति।' सुजला धारां अभिनन्दनं ददाति।

धारा : 'वीणाभगिनी कुत्र अस्ति'?

सुजला : सा कार्यालये अस्ति।

धारा वीणासमीपं गच्छति। सा वदति, 'महोदये, कृपया प्रार्थनासभाम् आगच्छतु।' वीणा वदति, 'आम्, अहम् आगच्छामि।'

धारायाः सखी ममता आम्रपालीवृक्षस्य पर्णानि आनयति। सा तोरणं ग्रन्थति। वैशाली प्रार्थनाखण्डे सुशोभनं करोति।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

धारा सरस्वतीमातुः चित्र समीपं गच्छति। अद्य धारा एकादशमे वर्षे प्रतिशति। अतः सा तत्र एकादशादीपान् प्रज्वालयति। सरस्वतीमातुः वंदनां करोति। अनन्तरं यज्ञः अपि भवति। धारा अक्षयपात्रे मुष्टिधानं स्थापयति। अनन्तरं सा शुभसंकल्पं करोति। आचार्यः जन्मदिनस्य शुभाशीषं ददाति। वीणा धारां आशीर्वादं ददाति, सुजला अपि आशीर्वादं ददाति। अंते धारा सर्वेभ्यः मिष्टान्नं वितरति।

धारा अतीव आन्दम् अनुभवति।

आचार्यः श्लोकं गायति –

सदा भवतु सुखिनः सदैव च निरामयः ।
विद्यावान् यशस्विनः भवतु चिरजिविनः ॥

टिप्पणी

अनन्तरम् પછી **आम्रपालीवृक्षः** આસોપાલનું વૃક્ષ **आनयति** લાવે છે **प्रज्वालयति** પ્રગટાવે છે

स्वाध्यायः

1. નીચેનાં પદોનું મોટેથી ઉચ્ચારણ કરો અને જોઈને લખો :

जन्मदिनोत्सवः ________________, मिष्टान्नम् ________________, अभिनन्दनम् ________________

आम्रपालीवृक्षस्य ________________, एकादशदीपान् ________________, प्रज्वालयति ________________

2. આ પ્રશ્નોના જવાબ એકમના આધારે લખો :

(1) कस्याः जन्मदिनम् अस्ति ?

(2) धारा जन्मदिनोत्सवे कस्याः वन्दनां करोति ?

(3) धारा कति दीपान् प्रज्वालयति ?

(4) धारा अक्षयपात्रे किं स्थापयति ?

(5) वैशाली किं करोति ?

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

3. પાઠમાંથી ક્રિયા આધારિત શબ્દો શોધીને લખો :

ઉદાહરણ : धारयति।

_______ _______ _______ _______ _______

_______ _______ _______ _______ _______

4. ઉદાહરણ પ્રમાણે 'कुत्र' વડે પ્રશ્નવાક્ય બનાવો :

उदाहरण : मम गृहं शिवमन्दिरस्य समीपे अस्ति।

भवतः/भवत्याः गृहं कुत्र अस्ति ?

(1) तस्य वाटिका नदीतटे अस्ति ?

____

(2) रफिकः गृहं गच्छति।

____

(3) मीनायाः मातुलगृहं सिद्धपुरनगरे अस्ति।

____

(4) हर्षः गृहस्य समीपे क्रीडति।

____

(5) माला शालां गच्छति।

____

5. ઉદાહરણ મુજબ વાક્યો બનાવો :

वीणा आशीर्वादं ददाति, सुजला अपि आशीर्वादं ददाति।

(1) सुरेशः मन्दिरं गच्छति। जयेशः _______________________

(2) सुधा पुस्तकं पठति। मनोरमा _______________________

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(3) जाननी कारयानं चालयति। जनकः ____________________

(4) शिक्षकः गीतं गायति। छात्रः ____________________

6. તમારા શિક્ષક આ એકમમાંથી જે શબ્દો બોલે, તે તમારી નોટબુકમાં લખો, જોડણીનું ધ્યાન આપો. લખેલ શબ્દો તમારા શિક્ષક અથવા તમારા સહપાઠીને બતાવો. જો કોઈ ક્ષતિ જોવા મળે તો તેવી ક્ષતિ ન થાય તેનું ધ્યાન રાખો.

પ્રવૃત્તિ :

- તમારા જન્મદિને તમે શું કરો છો ? તેની ચર્ચા વર્ગમાં કરો. તેને લગતાં બે-ત્રણ વાક્યો સંસ્કૃતમાં બોલવાનો પ્રયત્ન કરો.
- જન્મદિનની ઊજવણીમાં શું કરવું જોઈએ ? શું ન કરવું જોઈએ ? તે અંગે ચર્ચાસભાનું આયોજન કરો.
- જન્મદિનોત્સવનાં ગીતો શોધો અને તેનું ગાન કરો.

ज्ञातव्यम्

જન્મદિન પ્રસંગે અપાતાં આશીર્વચન

ॐ शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ता शतमुवसन्तान् ।

शतमिन्द्राग्नि सविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेम पुनर्दु ॥

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

9 सूक्तयः

1. नास्ति उद्यमसमः बन्धुः।
2. वृक्षाः सत्पुरुषाः इव।
3. शीलं सर्वत्र वै धनम्।
4. मातृदेवो भव।
5. सत्यमेव जयते।
6. अहिंसा परमो धर्मः।
7. विद्या विनयेन शोभते।
8. उत्सवप्रियाः खलु जनाः।

टिप्पणी

उद्यमः महेनत **समः** समान **इव** जेवुं **शीलम्** चारित्र्य **परमः** श्रेष्ठ **खलु** खरेखर
जनाः – माणसो

स्वाध्यायः

1. **નીચેના શબ્દોનું મોટેથી ઉચ્ચારણ કરો અને જોઈને લખો :**

   उद्यमसमः, सर्वत्र, सत्यमेव, विनयेन, उत्सवप्रियाः।
2. એકમમાં આપેલ સૂક્તિઓનું લયબદ્ધ પઠન કરો.
3. આપેલી સૂક્તિઓમાંથી તમારા શિક્ષક જે પાંચ સૂક્તિઓ લખાવે તે સાંભળીને લખો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

4. સત્યમેવ જયતે એ વિષય પર તમારા વર્ગમાં બે જૂથમાં ચર્ચા કરો.

5. કૌંસમાં આપેલા શબ્દોમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

(1) ____________ सत्पुरुषा: इव। (वृक्षा:, काका:)

(2) ____________ परमो धर्म:। (हिंसा, अहिंसा)

(3) ____________ एव जयते। (सत्यम्, असत्यम्)

(4) विद्या ____________ शोभते (विनयेन, धनेन)

(5) नास्ति ____________ सम: बन्धु:। (उद्यम, धन)

પ્રવૃત્તિ :

- તમારા વિસ્તારમાં ઉજવાતા ઉત્સવો, તહેવારોની યાદી તૈયાર કરો.
- વિવિધ સૂક્તિઓનો સંગ્રહ તૈયાર કરો.
- પસંદ કરેલી સૂક્તિઓ શાળામાં વિવિધ જગ્યાએ લખો.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com